

ANTONI MICKIEWICZ*, BARTOSZ MICKIEWICZ*
PIOTR PRUS**, BOGDAN M. WAWRZYNIAK**¹
**Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie,
**Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy*

MIEJSCE I ROLA JEDNOSTEK CERTYFIKUJĄCYCH ORAZ INSPEKTORÓW W SYSTEMIE ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO W POLSCE

Nadesłany: 22.05.2015 Zaakceptowany do druku: 25.08.2015

1. Wstęp

Rolnictwo ekologiczne oznacza nowe podejście do rolnictwa, które zmierza do ochrony środowiska, zapewnienia dobrostanu zwierząt, wysokiej jakości żywności i co z tym się wiąże, stałego podnoszenia zdrowia społeczeństwa [Lampkin 1999]. Celem rolnictwa ekologicznego jest stworzenie zintegrowanego, humanitarnego, a przy tym zrównoważonego środowiska, przy stosowaniu ekonomicznie uzasadnionych systemów produkcyjnych, które zmierzają do zachowania odnawialnych rolniczo zasobów [Jespersen 2011]. Kraje członkowskie Unii Europejskiej zostały zobowiązane do wprowadzenia krajowych planów działania na rzecz rolnictwa ekologicznego, którego celem była w szczególności regulacja miejsca i roli rolnictwa ekologicznego w ramach krajowej polityki rolnej, z uwzględnieniem kwestii, takich jak certyfikacja, standaryzacja i etykietowanie [Willer, 2009]. Ponadto państwa członkowskie powinny wspierać rolnictwo ekologiczne w kontekście wielofunkcyjnego rozwoju rolnictwa, jako części polityki rozwoju obszarów wiejskich, a przy tym zapewnić wysoki poziom dostaw dla potrzeb społecznych i gospodarczych. Według wielu autorów celem polityki ekologicznej jest informowanie konsumentów i producentów, co do korzyści płynących z produkcji ekologicznej [Facts and figures, 2013]. Badacze wskazywali jak ważne jest wspieranie komer-

¹ Wkład pracy: A. Mickiewicz-25%, B. Mickiewicz-25%, P. Prus-25%, B. M. Wawrzyniak-25%.

cializacji produktów rolnictwa ekologicznego, jakie były sposoby preferencyjnego przyznawania uprawnień i traktowania producentów, jak wchodzili na rynek poprzez właściwie certyfikowane produkty [Bruckner 2013]. Wskazywano, że organy państwowe, stowarzyszenia, grupy producentów, sieci dystrybucji powinny budować wiarygodność rolnictwa ekologicznego wśród konsumentów. Badacze wskazywali, że konsumenci oczekują wysokich standardów w odniesieniu do produkcji ekologicznej i przejrzystych standardów jej kontroli. Według autorów innym niepokojącym czynnikiem jest duża presja popytu, która również zwiększa ryzyko nieuczciwych zachowań lub innych naruszeń prawa. Poczynania takie szkodzą interesom konsumentów i powodują szkody gospodarcze zakłócające konkurencję, oraz wywierają negatywny wpływ na reputację podmiotów działających w sektorze ekologicznym [Bartels, Neuendorff 2014].

2. Problematyka, cel i zakres badań

Ostatnie lata przyniosły ogromny wzrost bezpieczeństwa żywności i jakości żywności, zarówno na poziomie krajowym, jak i europejskim [Prus 2008; Prus 2012]. Stworzone regulacje prawne w ramach UE, zostały zaimplementowane na poziomie krajowym. Obligują one władze publiczne, organy normalizacyjne, doradztwo rolnicze, grupy przemysłowe i detaliczne do przestrzegania standardów i norm żywności. Jakość żywności to ważny wymóg związany z jego wytwarzaniem oraz przetwórstwem, ponieważ konsumenci żywności oczekują produktów wolnych od zanieczyszczeń, a także chcą znać sposoby produkcji i przetwarzania. Poza jakością składników, istnieją również sanitarne wymagania, w celu wytworzenia możliwie najbezpieczniejszej dla konsumentów żywności. Rolnictwo ekologiczne to najbardziej przyjazna środowisku produkcja rolnicza. Dzięki uprawie bez agrochemii i kontrolowanym metodom produkcji, rolnictwo ekologiczne przyczynia się do zachowania bioróżnorodności i ochrony zasobów naturalnych, a także produkcji żywności o wysokiej jakości.

Według Unii Europejskiej produkcja ekologiczna jest ogólnym systemem zarządzania gospodarstwem i produkcji żywności, łączącym najkorzystniejsze dla środowiska i klimatu praktyki, zapewniającym wysoki stopień różnorodności biologicznej, ochronę zasobów naturalnych i stosowanych norm produkcji. Produkcja ekologiczna stanowi element unijnych systemów jakości produktów rolnych. W tym ujęciu produkcja ekologiczna realizuje te same cele w ramach wspólnej polityki rolnej, które stanowią nieodłączny element wszystkich unijnych systemów jakości produkcji rolniczej [Rozporządzenie PE i Rady 2014].

W systemie rolnictwa ekologicznego ważną pozycję, zajmują instytucje akredytacyjne oraz certyfikacyjne, które mają obowiązek ustanowienia, wdrożenia

i utrzymywania procedury zarządzania kompetencjami osób uczestniczących w procesie certyfikacji. Tak więc podstawowym celem badań było scharakteryzowanie jednostek certyfikujących, które z mocy ustawy odpowiadają za stan rolnictwa ekologicznego. Badania prowadzono z pozycji organów odpowiedzialnych za funkcjonowanie systemu rolnictwa ekologicznego, świadomie zaś zrezygnowano z przedstawienia analizy rozwoju tego rolnictwa z pozycji rolników. Wychodzono z założenia, że wiarygodność rolnictwa ekologicznego jest zależna od jakości prawa, mechanizmów kontrolnych oraz intencjonalnego przygotowania rolników do spełniania nowej roli rolnika ekologicznego. Pierwszy poziom badań dotyczył jednostek certyfikujących, które odpowiedzialne są za przebieg i ocenę pracy inspektorów, za identyfikację ich potrzeb szkoleniowych i sposoby przeprowadzania kontroli w gospodarstwie. Drugi poziom dotyczył samych inspektorów rolnictwa ekologicznego, którzy odgrywają kluczową rolę w procesie efektywnej inspekcji i certyfikacji. Ich zadaniem jest ocena przestrzegania wymagań prawnych przez certyfikowane podmioty poddające się kontroli.

Badania przeprowadzono głównie w oparciu o raporty Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (IJHARS), dane jednostek certyfikujących oraz badania wśród inspektorów rolnictwa ekologicznego. Trudności badawcze tej problematyki biorą się stąd, że raporty o rolnictwie ekologicznym wydawane są przez IJHARS w okresach 2-letnich (ostatnie 2011-2012), zaś sprawozdania z działalności Inspekcji w okresach rocznych i mają inny charakter. Natomiast badania inspektorów rolnictwa ekologicznego stanowią pierwszą próbę charakterystyki nowego zawodu, który ma tendencje dalszego wzrostu, wobec wzrostu znaczenia rolnictwa ekologicznego.

3. Początki system nadzoru, kontroli i certyfikacji w rolnictwie ekologicznym

Organizacje ekologiczne w rolnictwie występując w opozycji do rolników stosujących coraz wyższy poziom środków agrochemicznych, zdecydowały się w latach 80-tych na całkowite odejście od przemysłowych środków produkcji. Idea ta funkcjonująca początkowo w dużym rozproszeniu terytorialnym, bez zaplecza organizacyjnego, zaczęła stopniowo skupiać swoich zwolenników w stowarzyszeniach oraz zdobywać coraz więcej sympatyków [Moschitz, Stolze, Michelsen 2004]. Zdawano sobie sprawę, że aby uwiarogodnić swoje produkty, jako całkowicie wolne od chemii, należy je w jakiś sposób oznaczać. Najpierw robiły to stowarzyszenia rolnictwa ekologicznego, które wprowadziły swoje zasady certyfikacji żywności. Wyższe standardy zdrowotne żywności ekologicznej pociągnęły za sobą wartość dodaną w postaci wzrostu ceny, która była przyczyną napływu na ry-

nek „obcych” ekologicznie produktów, nie spełniających wymagań i standardów. W Europie Zachodniej funkcji instytucji zrzeszającej rolników ekologicznych pełniła Międzynarodowa Federacja Rolnictwa Organicznego IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements), która w celu ustalenia kryteriów produkcji ekologicznej, zasad kontroli i oznakowania produktów ekologicznych, wypracowała w 1982 r. „Założenia rolnictwa ekologicznego”. Założenia te stały się podstawą opracowania przepisów urzędowych wspólnoty europejskiej w zakresie rolnictwa ekologicznego [Bartels U., Neuendorff J. 2014].

Na gruncie polskim pierwszą organizacją było Stowarzyszenie Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi „Ekoland”, które w 1990 r. wydało 27 gospodarstwom pierwsze atesty poświadczające, że produkcja odbywała się metodami ekologicznymi. Stowarzyszenia ekologiczne zmierzały do tego, aby zmniejszyć zależność od nakładów zewnętrznych, poprzez stymulowanie biologicznych mechanizmów produkcyjnych w obrębie gospodarstwa. Tak więc, wskazywano na konieczność radykalnego ograniczenia stosowania środków wytworzonych lub przetworzonych o charakterze przemysłowym, nawet jeśli były to analogi substancji występujących w przyrodzie. Wskazywano, że należy raczej zmierzać do naśladowania procesów zachodzących w naturalnych ekosystemach, zarówno jeśli chodzi o aspekty jakościowe (rodzaj wprowadzanych do obiegu substancji), jak i ilościowe (poziom intensywności). System rolnictwa ekologicznego od samego początku definiowany był poprzez kryteria oraz zakres dozwolonych środków produkcji i metody ich wytwarzania [Raport IJHARS 1999].

Pod wpływem IFOAM doprowadzono we wspólnocie do wypracowania norm prawnych, które przyjęły postać rozporządzenia Rady (EWG) z 1991 r. w sprawie rolnictwa ekologicznego i odpowiedniego znakowania produktów rolnych. W rozporządzeniu opracowano ramowe przepisy wspólnotowe dotyczące produkcji, etykietowania i kontroli, umożliwiające ochronę produkcji ekologicznej, poprzez zapewnienie uczciwej konkurencji między producentami tej żywności. W ramach regulacji prawnych dążono do zapewnienia przejrzystości na każdym etapie produkcji i przetwarzania, co miało doprowadzić do poprawienia wiarygodności takiej produkcji w oczach konsumentów. Wskazano, że produkcja ekologiczna pociąga za sobą znaczne ograniczenia w stosowaniu nawozów i pestycydów, mogących niekorzystnie oddziaływać na środowisko [Rozporządzenie Rady 1991]. Początkowo rozporządzenie dotyczyło regulacji jedynie produkcji roślinnej. Dopiero w 1999 r. ukazały się dodatkowe przepisy dotyczące produkcji zwierzęcej. Zasady te dotyczyły składników zawartych w paszach dla zwierząt, obejmowały sposoby zapobiegania chorobom, ustalały metody leczenia weterynaryjnego, określały zasady ochrony zwierząt. Już wówczas wskazywano, że wykorzystywanie organizmów genetycznie modyfikowanych i produktów wyprodu-

kowanych z nich, należy wyłączyć z produkcji ekologicznej. W tym samym czasie zatwierdzono możliwość importu produktów ekologicznych z krajów trzecich, których produkcja odpowiadała kryterium i systemowi kontroli obowiązującemu w UE. W wyniku tego trwającego lata procesu do rozporządzenia wprowadzono sukcesywnie uzupełnienia i zmiany. Stąd po uznaniu, że postanowienia zawarte w rozporządzeniu z 1991 r. były bardzo skomplikowane i zbyt rozległe, wprowadzono kolejne zmiany. Istotą rozwiązań prawnych było, że każdy podmiot gospodarczy produkujący, przygotowujący, przechowujący lub przywożący żywność ekologiczną podlega procedurze kontroli, przez właściwe do tego organa [Rozporządzenie Rady 2007].

Również w Polsce zaczęły obowiązywać wspólnotowe przepisy dotyczące rolnictwa ekologicznego. Warunkiem funkcjonowania rynku produktów ekologicznych było powołanie krajowych jednostek certyfikujących gospodarstwa ekologiczne. Gospodarstwa przystępujące do prowadzenia produkcji metodami ekologicznymi lub prowadzące już taką produkcję, były objęte kontrolami przez jednostki certyfikujące, upoważnione do prowadzenia kontroli oraz do wydawania certyfikatów zgodności na prowadzony sposób produkcji. Atestacja w rolnictwie ekologicznym oznaczała poświadczenie przez jednostkę certyfikującą, że produkt został wytworzony według przyjętych kryteriów, a produkcja podlegała obowiązującej kontroli.

Obok Ekolandu, od 1993 r. atestację gospodarstw ekologicznych podjęło Polskie Towarzystwo Rolnictwa Ekologicznego, z kolei w 1996 r. powstała jednostka kontrolna pod nazwą Agro Bio Test, a w 1998 działalność kontrolną rozpoczął Bioekspert. Trzy wymienione jednostki certyfikujące w 1999 r. przeprowadziły łącznie 513 kontroli, by w kolejnym roku ta liczba wzrosła do 949. Uprawnienia do wydawania atestów dla żywności ekologicznej wydawało Biuro ds. Akredytacji, zaś system pozostawał pod nadzorem ministra do spraw rolnictwa, za pośrednictwem ówczesnego Inspektoratu Skupu i Przetwórstwa Artykułów Rolnych [Raport IJHARS 2001].

4. Charakterystyka jednostek certyfikujących w rolnictwie ekologicznym

Wprowadzony system kontroli i certyfikacji w rolnictwie ekologicznym jest gwarantem dla konsumenta, że środki spożywcze znajdujące się na rynku wyprodukowane zostały zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi rolnictwa ekologicznego. W systemie rolnictwa ekologicznego występuje dwubiegunowa zależność. Z jednej strony certyfikaty wydaje Polskie Centrum Akredytacji (PCA), który jest organem udzielającym akredytacji i jest także odpowiedzialny

za akredytację jednostek certyfikujących w rolnictwie ekologicznym. Polskie Centrum Akredytacji posiada status państwowej osoby prawnej i jest nadzorowane przez ministra właściwego do spraw gospodarki. Akredytacja stanowi część ogólnego systemu obejmującego ocenę zgodności i nadzór rynku, który ma służyć ocenie i zapewnieniu zgodności z mającymi zastosowanie wymaganiami. PCA na wniosek jednostki oceniającej sprawdza, czy ta jednostka oceniająca posiada kompetencje do wykonywania określonych czynności z zakresu oceny zgodności. W zakres wymagań wchodzi ustalenie, czy jednostka certyfikacyjna dysponuje wiedzą fachową, sprzętem oraz infrastrukturą wymaganą do wykonywania zadań jej przekazanych. Ponadto bada czy dysponuje wystarczającą liczbą odpowiednio wykwalifikowanych i doświadczonych pracowników oraz czy jest bezstronna i nie występuje żaden konflikt interesów w związku z realizacją przekazanych jej zadań [Rozporządzenie Rady 2007]. W przypadku rolnictwa ekologicznego, PCA określiło wymagania odnoszące się do personelu jednostek certyfikujących. Inspektor rolnictwa ekologicznego powinien posiadać wykształcenie w zakresie rolnictwa, przetwórstwa żywności, towaroznawstwa, ochrony środowiska lub pokrewnym. Ponadto musi wykazać się dwuletnim doświadczeniem zawodowym (w przypadku wykształcenia wyższego) lub pięcioletnim (w przypadku wykształcenia średniego). Inspektor zanim rozpocznie samodzielne kontrole musi udokumentować co najmniej pięć inspekcji przeprowadzonych wspólnie z inspektorem-trenerem. Otrzymane certyfikaty upoważniają jednostki certyfikujące, akredytowane w zakresie rolnictwa ekologicznego, do przeprowadzania kontroli, wydawania i cofania certyfikatów zgodności na prowadzenie produkcji metodami ekologicznymi. Ponadto, są zobowiązane przekazywać wyniki przeprowadzonych kontroli właściwemu organowi, w sposób regularny i na każde jego żądanie [Leśkiewicz 2009].

Drugim ogniwem systemu jest minister do spraw rolnictwa, który korzystając z umocowania ustawowego, upoważnia jednostki certyfikujące do przeprowadzania kontroli oraz wydawania i cofania certyfikatów zgodności w rolnictwie ekologicznym. Z kolei Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych sprawuje państwowy nadzór nad upoważnionymi jednostkami certyfikującymi w rolnictwie ekologicznym. IJHARS nie funkcjonuje sama, lecz współpracuje z Inspekcją Handlową w sprawie wprowadzania do obrotu detalicznego żywych lub nieprzetworzonych produktów rolnych. Z kolei Inspekcja Weterynaryjna jest odpowiedzialna za jakość pasz, natomiast Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa – odpowiada w zakresie wegetatywnego materiału rozmnożeniowego i nasion do celów uprawy.

W Polsce, podobnie jak we wszystkich państwach UE, przyjęty został system kontroli oparty na prywatnych jednostkach certyfikujących, uznawanych oraz nadzorowanych przez wyznaczone organy państwa. Tak więc wprowadzony

ustawą o rolnictwie ekologicznym system kontroli i certyfikacji jaki zastosowano w kraju, był systemem mieszanym tj. państwowo-prywatnym. W tym sensie jednostka certyfikacyjna oznacza niezależną prywatną stronę trzecią dokonującą inspekcji i certyfikacji w zakresie produkcji ekologicznej, co oznacza spełnienie wysokich standardów unijnych [Ustawa 2009].

Główną funkcją jednostek certyfikujących jest niezależna i obiektywna kontrola wypełniania przez podmioty uczestniczące w łańcuchu dostaw produktów ekologicznych, stosownie do wymogów prawnych UE w zakresie produkcji ekologicznej. Certyfikacja przez jednostkę daje producentom możliwość powoływania się na status ekologiczny ich produktów w kontaktach z innymi podmiotami w łańcuchu dostaw oraz informowania konsumentów o tym, że wytwarzają one produkty ekologiczne. Daje to gwarancję i pewność konsumentom, że rzeczywiście kupują żywność ekologiczną [Meredith, Willer 2014].

Zakres upoważnienia jakie otrzymały niemal wszystkie jednostki do przeprowadzania kontroli oraz wydawania i cofania certyfikatów zgodności w rolnictwie ekologicznym obejmował następujące dziedziny wytwarzania: 1. ekologiczną uprawę roślin i utrzymanie zwierząt, 2. zbiór ze stanu naturalnego, 3. pszczelarstwo, 4. produkty akwakultury i wodorostów morskich, 5. przetwórstwo produktów ekologicznych oraz produkcję pasz i drożdży, 6. wprowadzanie na rynek produktów ekologicznych, w tym importowanych z państw trzecich.

Zgodnie z ustawodawstwem europejskim wykluczona została sprzedaż produktów ekologicznych, bez potwierdzenia jej certyfikatem. Wiarygodność jakości ekologicznego produktu rozkładała się na dwa podmioty, tj. producenta i jednostkę certyfikującą. W ten sposób zorganizowany system prowadził do wzrostu zaufania konsumenta, że ekologiczny produkt, którego poszukuje, jest nim faktycznie. Wszystkie zabezpieczenia prawno-systemowe kontroli i certyfikacji mają jeden cel: udowodnienie ekologicznej jakości produktu oferowanego konsumentowi. W rolnictwie ekologicznym ocenia się i kontroluje procesy jej wytwarzania „od pola do stołu”. Tak więc kontrola obejmuje gospodarstwa rolne, zakłady przetwórcze, firmy zajmujące się dystrybucją, eksportem i importem oraz handlem detalicznym. Na każdym etapie ekologiczna żywność na rynku musi być objęta programem kontroli upoważnionej jednostki certyfikującej. Charakter i częstotliwość przeprowadzania kontroli określa się na podstawie oceny ryzyka wystąpienia nieprawidłowości lub naruszeń zgodności z wymogami [Lockeretz 2007].

Z kolei producent żywności ekologicznej przed wprowadzeniem na rynek jakiegokolwiek produktu ekologicznego musi zgłosić tę działalność właściwemu organowi państwowemu i wyrazić zgodę na objęcie jego działalności systemem kontroli. Rolnictwo ekologiczne jest zatem systemem produkcji rolniczej opartym o zasoby odnawialne na poziomie lokalnym. Zasoby nieodnawialne oraz produk-

ty uboczne powinny być poddawane recyklingowi, który umożliwi uzyskanie substancji odżywczych do nawożenia gleby. Ekologiczna produkcja roślinna powinna przyczynić się do utrzymania i zwiększenia żyzności gleby, a także zapobiegać jej erozji. Rośliny powinny być nawożone poprzez ekosystem gleby, a nie za pomocą dodawanych do gleby nawozów rozpuszczalnych. Tak więc, podstawowymi elementami systemu zarządzania ekologiczną produkcją roślinną są: zarządzanie żyznością gleby, dobór gatunków i odmian, wieloletni płodozmian, recykling substancji organicznych i odpowiednie techniki uprawy. Dodatkowe nawozy, środki poprawiające żyzność gleby i środki ochrony roślin powinny być używane wyłącznie w przypadku, gdy ich użycie jest zgodne z celami i zasadami produkcji ekologicznej. Natomiast produkcja zwierzęca ma podstawowe znaczenie w organizacji produkcji rolniczej w gospodarstwach ekologicznych, ponieważ dostarcza materii organicznej i substancji odżywczych dla uprawianej gleby, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu gleby i zrównoważonego rozwoju rolnictwa [Rozporządzenie Rady 2007].

W ślad za szybkim wzrostem liczby gospodarstw ekologicznych wzrastała liczba jednostek certyfikujących, zaś niektóre spośród nich zostały przekształcone. Przykładowo Ekogwarancja PTRE powstała 2002 r. poprzez przyjęcie i kontynuację działalności Polskiego Towarzystwa Rolnictwa Ekologicznego [PTRE]. Także w 2002 r. Polskie Centrum Badań i Certyfikacji (PCBC), uzyskało dodatkowe uprawnienia w zakresie certyfikacji gospodarstw ekologicznych. W 2008 r. upoważnienie ministra rolnictwa i rozwoju wsi uzyskały kolejne cztery jednostki, tj. TÜV Rheinland Polska, Centrum Jakości AgroEko, SGS Polska i Control Union Poland, która nie podjęła działalności. Obecnie funkcjonuje 10 jednostek certyfikujących, spośród których najwięcej (70%) zlokalizowanych jest w Warszawie (Ekogwarancja PTRE, Bioekspert, Agrobiotest, PCBC, Centrum Jakości AgroEko, SGS Polska i TÜV Rheinland Polska), natomiast Biocert Małopolska oraz Cobico zlokalizowane są w woj. małopolskim, a PNG w woj. świętokrzyskim. Większość jednostek certyfikujących stanowią spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, co oznacza, że spółka tego typu jest spółką handlową, której funkcjonowanie regulowane jest przez Kodeks spółek handlowych. Natomiast Polskie Centrum Badań i Certyfikacji (PCBC) jest spółką akcyjną, mogącą funkcjonować na giełdzie papierów wartościowych. W celu bliższego kontaktu z gospodarstwami ekologicznymi niektóre spółki zorganizowały oddziały terenowe (np. PCBC (Piła), SGS, TÜV Rheinland (Wieliczka)). Niektóre jednostki zajmują się wyłącznie gospodarstwami ekologicznymi, inne zaś są częścią większej organizacji i mają status jednostki notyfikowanej, pozwalającej na przeprowadzanie certyfikacji w skali europejskiej.

Tabela 1

Liczba podmiotów kontrolowanych przez upoważnione jednostki certyfikujące

Jednostki certyfikujące	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	% w 2013 r.
Bioekspert	93	132	242	317	332	504	974	1192	1515	2036	2508	3323	4126	4762	*	*
Agro Bio Test	144	278	431	595	744	1095	1848	2090	2448	2933	3083	3427	3725	3859	4530	16,7
Eko-gwarancja	276	539	1114	1061	1042	1521	2724	3508	4351	4879	5115	5602	5869	6099	7058	26,1
PNG				14	26	205	560	464	674	836	974	1066	1125	1171	1425	5,2
Cobico					82	319	635	815	1161	1596	1862	1066	2517	2991	2203	8,1
PCBC					78	205	340	838	1309	1612	1862	2549	3071	3402	3460	12,8
Biocert Małopolska							200	450	739	1140	1409	1672	1846	2122	3555	13,1
Centrum Jakości AgroEko										136	487	940	1564	1853	2491	9,2
TÜV Rheinland Polska											104	230	368	693	2172	8,1
SGS Polska											8	23	72	158	199	0,7
Razem	513	949	1787	1987	2304	3849	7281	9357	12197	15168	17412	19898	24283	27110	27093	100,0

* Dnia 23 lipca 2013 r. MRIRW cofnął w całości upoważnienie jednostce certyfikującej Bioekspert do działania w rolnictwie ekologicznym. Ponowne upoważnienie jednostka otrzymała w kwietniu 2014 r.

Źródło: Raporty IJHARS „Rolnictwo ekologiczne w Polsce” za wymienione lata.

Powyższe zestawienie obrazuje proces wchodzenia na rynek rolnictwa ekologicznego jednostek certyfikujących oraz liczbę gospodarstw ekologicznych. Do jednych z najdłużej funkcjonujących jednostek można zaliczyć trzy takie firmy, w tym Ekogwarancja PTRE, Bioekspert oraz Agro Bio Test. Od samego początku dominującą pozycję zajmowała Ekogwarancja, która w 2007 r. obsługiwała 52,3% wszystkich gospodarstw ekologicznych, by w 2013 r. spaść do 26,1%. Wysoką pozycję zajmuje Agro Bio Test (16,7%), Biocert Małopolska (13,1%) oraz Polskie Centrum Badań i Certyfikacji (12,8%). W tym końcowym zestawieniu (za 2013 r.) nie uwzględniono Bioekspert, który po pewnych perturbacjach wrócił dopiero w 2014 r. na rynek ekologiczny.

5. Zakres i sposób funkcjonowania inspektorów rolnictwa ekologicznego

Inspektor rolnictwa ekologicznego (inspector of organic farming) odgrywa kluczową rolę w procesie efektywnej inspekcji i certyfikacji, którego zadaniem jest ocena przestrzegania wymagań prawnych przez certyfikowane podmioty poddające się kontroli. W związku z tym inspektor musi posiadać odpowiednie kwalifikacje do realizacji tego zadania. Zgodnie z ustawowymi prerogatywami określającymi wymagania dla jednostek certyfikujących, jednostki te powinny ustanowić, wdrożyć i utrzymywać procedurę zarządzania umiejętnościami pracowników uczestniczących w procesie certyfikacji. Inspekcje powinni przeprowadzać kompetentni inspektorzy, posiadający odpowiednią wiedzę i umiejętności. Na kompetencje inspektorów rolnictwa ekologicznego składają się umiejętności osobiste, formalne wykształcenie zdobyte w szkole lub na uczelni, doświadczenie zawodowe, wiedza zdobyta na szkoleniach oraz doświadczenie nabyte w trakcie wykonywania kontroli. Podstawowe wymagania w tym zakresie obejmują doświadczenie w zakresie technologii produkcji i procesów technologicznych, umiejętność identyfikacji punktów krytycznych w cyklu produkcyjnym, znajomość wskaźników produkcji oraz dobrą znajomość dokumentacji księgowej. Musi ponadto posiadać praktyczną wiedzę i umiejętności oceny sytuacji w gospodarstwie ekologicznym. W tym sensie inspektor powinien znać zasady, procedury i metody inspekcji, jak przykładowo kontrola na miejscu, sprawdzanie dokumentacji i pobieranie próbek. Powinien także umieć dostosować metody kontroli do danego obszaru gospodarstwa, które są w zasadzie większe obszarowo od przeciętnych i posiadać znajomość zasad kontroli dokumentacji.

Wejście do grona gospodarstw ekologicznych odbywa się w procesie dwufazowym. Produkcja ekologiczna oznacza stosowanie metody produkcji zgodnej z zasadami określonymi w rozporządzeniach na wszystkich etapach produkcji, przygotowania i dystrybucji. Najpierw gospodarstwo przystępuje do produkcji wstępnej zwanej konwersją, co oznacza przejście z rolnictwa nieekologicznego na rolnictwo ekologiczne w określonym okresie czasu. Okres ten definiowany jest w zależności od sytuacji ekologicznej gospodarstwa.

Druga faza oznacza przejście na produkcję metodami ekologicznymi, co wiąże się z corocznym poddawaniem się obowiązkowej kontroli, podczas której upoważnieni inspektorzy, po uprzednim powiadomieniu o kontroli, sprawdzają czy rolnicy postępują zgodnie z zasadami rolnictwa ekologicznego. Po kontroli zostaje sporządzony protokół w dwóch egzemplarzach, z których jeden otrzymuje rolnik, a drugi zostaje przekazany do jednostki certyfikującej. Jeżeli rolnik wnieskuje o płatność w ramach pakietu rolnictwo ekologiczne programu rolnośrod-

wiskowego, jednostka certyfikująca, na podstawie protokołu z kontroli, sporządza raport, który zostaje przekazany Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Na podstawie raportu Agencja nalicza płatność, która podlega refundacji.

Tak więc uzyskanie certyfikatu zgodności produkcji metodami ekologicznymi wiąże się z okresem przestawiania (konwersji), która dla rolnika oznacza zasadnicze zmiany w gospodarstwie. Przejście z produkcji konwencjonalnej na ekologiczną polega na stopniowych zmianach, podczas których stosuje się odpowiednie następstwo roślin, staranną agrotechnikę, racjonalne wykorzystanie nawozów organicznych, wprowadzenie poplonów, a w przypadku produkcji zwierzęcej – stosowanie własnych pasz i dodatków naturalnych. Długość okresu przestawiania określa jednostka certyfikująca po pierwszej kontroli. Najczęściej jednak wynosi ona 2 lata, ale może trwać także 3 lata (w przypadku upraw sadowniczych), lub w wyjątkowych sytuacjach, zostać skrócona do 1 roku.

Gospodarstwa ekologiczne podlegają kontroli ze strony inspektorów rolnictwa ekologicznego (lub organu kontrolnego), którzy reprezentują określoną jednostkę certyfikacyjną. Przyjęto jako normę, że jednostka certyfikująca przeprowadza fizyczną kontrolę wszystkich podmiotów gospodarczych przynajmniej raz w roku. Aby poznać poziom przygotowania gospodarstwa do pełnienia roli producenta żywności ekologicznej jednostka certyfikująca może pobierać próbki do testów na występowanie produktów niedozwolonych w produkcji ekologicznej lub celem sprawdzenia zgodności technik produkcji z zasadami produkcji ekologicznej. W przypadku wątpliwości co do rzetelności produkcji, próbki można także pobierać i analizować, celem wykrycia ewentualnego zanieczyszczenia produktami niedozwolonym w produkcji ekologicznej. Analizy takie należy wykonywać również w przypadku podejrzenia zastosowania produktów niedozwolonych w produkcji ekologicznej. Po każdej wizycie kontrolnej sporządzane jest sprawozdanie z kontroli, które jest kontrasygnowane przez osobę odpowiedzialną za daną jednostkę lub jej przedstawiciela. Ponadto jednostka certyfikująca może przeprowadzić niezapowiedziane i wyrwykowe wizyty kontrolne w oparciu o ogólną ocenę ryzyka niezgodności z zasadami produkcji ekologicznej, z uwzględnieniem przynajmniej wyników poprzednich kontroli, ilości produktów objętych kontrolą oraz ryzyka zamiany produktów. Z kolei podmiot gospodarczy czy rolnik zapewnia jednostce certyfikującej, do celów kontrolnych, dostęp do wszystkich części jednostki produkcyjnej i wszystkich obiektów, jak również do dokumentacji księgowej i odnośnych dokumentów źródłowych. Ponadto rolnik jest zobowiązany do dostarczenia jednostce certyfikującej wszelkich informacji uznanych za niezbędne do celów kontroli, w celu ustalenia stopnia spełniania standardów rolnictwa ekologicznego. Ponadto powinien przedstawić na żądanie jednostki certyfikującej wyniki własnych programów zapewnienia jakości produktów ekologicznych [Rozporządzenie Komisji 2008].

Inspektorzy rolnictwa ekologicznego do swojej roli są intencjonalnie przygotowani, poprzez odpowiedni system naboru, kształcenia, oceny i weryfikacji kwalifikacji. Aby móc przeprowadzać kontrole w gospodarstwie ekologicznym, inspektor musi być wpisany do rejestru, który określa rodzaje specjalizacji. Rejestr inspektorów rolnictwa ekologicznego, prowadzi IJHARS. Do rejestru inspektorów rolnictwa ekologicznego, może być wpisana osoba, która posiada wiedzę teoretyczną i praktyczną niezbędną do prowadzenia kontroli, potwierdzoną egzaminem zdanym przed komisją kwalifikacyjną powołaną przez IJHARS. Osoba wpisana do rejestru i chcąca kontynuować pracę na tym stanowisku, zobowiązana jest do zdawania tego egzaminu co 3 lata przed komisją kwalifikacyjną [Rozporządzenie MRIRW 2010].

Początkowo jednostki certyfikujące w celu przeprowadzenia kontroli, posługiwały się osobami, które zdobyły odpowiednie uprawnienia w ramach danych jednostek lub sięgały po doradców rolnośrodowiskowych ODR, najlepiej znających problematykę ekologiczną w rolnictwie. Od 2010 r. upoważnione jednostki certyfikujące w rolnictwie ekologicznym zobowiązane zostały do przeprowadzania kontroli u producentów ekologicznych wyłącznie za pośrednictwem osób wpisanych do rejestru inspektorów rolnictwa ekologicznego, który prowadzony jest przez IJHARS. W przepisach nie określono, ile gospodarstw ekologicznych powinno przypadać na jednego inspektora. Według danych raportu IJHARS dane statystyczne były przedstawiane na dwa sposoby a mianowicie według zakresu specjalizacji oraz według jednostek certyfikujących. W przypadku charakterystyki rodzajów specjalizacji, to jeden inspektor mógł mieć ukończone kilka rodzajów specjalizacji.

Zgodnie z krajową ustawą z 2009 r. o rolnictwie ekologicznym, osoba zainteresowana pracą inspektora rolnictwa ekologicznego w jednostce certyfikującej musi zdać państwowy egzamin, organizowany przez właściwy organ, czyli IJHARS. W zasadzie w rozporządzeniu ministra do spraw rolnictwa nie istnieją specjalne wymagania dotyczące wykształcenia ani doświadczenia zawodowego kandydata. Każdy może przystąpić do egzaminu, którego termin jest ogłaszany na stronie internetowej Inspekcji [Ustawa 2009].

Kwalifikacje inspektora rolnictwa ekologicznego osoba zdobywa w trakcie kursów organizowanych przez jednostki certyfikacyjne i ewentualnie IJHARS, zgodnie z szczegółowymi przepisami określonymi przez ministra do spraw rolnictwa. W rozporządzeniu minister określił rodzaje specjalizacji do prowadzenia kontroli, których wymieniono sześć i były one identyczne jak w przypadku zakresu upoważnienia, które otrzymały jednostki do przeprowadzania kontroli w rolnictwie ekologicznym. Ponadto minister określił szczegółowy zakres zagadnień, których znajomość jest wymagana do uzyskania poszczególnych rodzajów spe-

cializacji do prowadzenia kontroli oraz w załączniku nawet szczegółowy zakres zagadnień objętych egzaminem, których znajomość jest wymagana do uzyskania poszczególnych rodzajów specjalizacji. W rozporządzeniu nie określono poziomu wykształcenia, jego rodzaju czy stażu pracy [Rozporządzenie MRiRW 2010].

Tabela 2

Liczba inspektorów rolnictwa ekologicznego, wpisanych do rejestru IJHARS, według rodzajów specjalizacji

Zakres specjalizacji	2010	2011	2012	2013	2014
Ekologiczna uprawa roślin i utrzymanie zwierząt	175	249	59	98	269
Zbiór ze stanu naturalnego	14	27	6	24	14
Pszczelarstwo	6	25	6	10	13
Produkty akwakultury i wodorosty morskie	5	15	4	7	8
Przetwórstwo produkcji ekologicznej oraz produkcja pasz i drożdży	25	32	8	28	34
Wprowadzenie na rynek produktów ekologicznych, w tym importowanych z państw trzecich	10	33	9	29	22
Razem	235	381	92	196	360

Źródło: Raporty IJHARS „Rolnictwo ekologiczne w Polsce” za wymienione lata.

Liczba inspektorów rolnictwa ekologicznego wykazana w powyższej tabeli, nie ma charakteru narastającego, lecz obrazuje stan w danym roku. Każdy inspektor musi zdobyć co najmniej jedną specjalizację, kilka lub wszystkie specjalizacje. Najwięcej specjalizacji uzyskali inspektorzy w zakresie ekologicznej uprawy roślin i utrzymania zwierząt. Jak podaje w rocznym raporcie IJHARS, w 2012 r. liczba inspektorów przystępujących do egzaminu i wpisanych do rejestru uległa obniżeniu, co spowodowane było zmniejszeniem liczby osób zainteresowanych przystąpieniem do egzaminu. Od tego czasu liczba osób ubiegających się o uprawnienia kontrolne stopniowo rosła, zwłaszcza w obliczu nowej perspektywy finansowej WPR na lata 2014-2020.

Inaczej sytuacja wygląda, jeśli na problem inspektorów rolnictwa ekologicznego spojrzymy poprzez pryzmat jednostek certyfikujących, których liczba uległa zmianie na skutek zmiany liczby pozyskanych gospodarstw ekologicznych.

Tabela 3

**Liczba inspektorów rolnictwa ekologicznego według
jednostek certyfikujących**

Jednostki certyfikujące	2011	2012	2013	Liczba producentów ekologicznych (2013)	Liczba producentów na jednego inspektora (2013)
Bioekspert	44	54	*	*	*
Agro Bio Test	63	62	71	4530	63,8
Ekogwarancja	98	92	92	7058	76,7
PNG	18	21	22	1425	64,8
Cobico	37	38	40	2203	55,1
PCBC	40	64	45	3460	76,9
Biocert Małopolska	56	55	63	3555	56,4
Centrum Jakości AgroEko	28	37	47	2491	53,0
TUV Rheinland Polska	19	12	19	2172	114,3
SGS Polska	3	4	9	199	22,1
Razem	406	439	408	27093	66,4

* Uwagi jak tabela 1.

Źródło: Raporty IJHARS „Rolnictwo ekologiczne w Polsce” za wymienione lata.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że w 2013 r., w porównaniu do 2011 r. w 8 jednostkach odnotowano wzrost liczby inspektorów rolnictwa ekologicznego. Największy wzrost wystąpił w jednostce Centrum Jakości AgroEko – o 19 inspektorów oraz w Agro Bio Test – o 8 osób. Analizując te dane stwierdzić można, że wzrost liczby inspektorów był związany ze wzrostem liczby producentów ekologicznych, kontrolowanych przez poszczególne jednostki certyfikujące. Natomiast przeliczając te dane w stosunku do liczby gospodarstw ekologicznych, to w 2011 r. na jednego inspektora przypadało 58 takich gospodarstw, natomiast w 2013 r. 66 producentów ekologicznych.

Inspektor rolnictwa ekologicznego nie jest klasycznym doradcą rolniczym w rozumieniu przepisów ustawy o systemie doradztwa rolniczego, lecz osobą nastawioną na kontrolę wszystkich aspektów ekologicznych, związanych z funkcjonowaniem gospodarstwa ekologicznego. W tym sensie nie doradza, jak postępować, aby uzyskać standardy i dostęp do logo rolnictwa ekologicznego, lecz stwierdza stan faktyczny w gospodarstwie i na jego podstawie wystawia opinię, czy gospodarstwo jest na etapie przestawiania (konwersji) czy też pełnym członkiem tej grupy rolników. W procesie dochodzenia do pozycji rolnika ekologicznego pomagają doradcy rolnośrodowiskowi ODR, którzy współuczestniczą w realizacji działań określonych we Wspólnej Polityce Rolnej.

W Europie nie istnieje profil zawodowy inspektora rolnictwa ekologicznego, uwzględniający specyfikę tego zawodu. Kilka państw członkowskich UE (np. Niemcy i Polska) wprowadziło wprawdzie krajowe przepisy dotyczące wykonywania tego zawodu, ale są one nieprzydatne do opracowania właściwego profilu zawodowego inspektora. Wydaje się potrzebne, aby opracowanie profilu zawodowego inspektora rolnictwa ekologicznego stało się zadaniem rozwojowym jednostek certyfikujących i organizacji ich zrzeszających.

W świetle przeprowadzonych badań ankietowych, którymi objęto 6 jednostek na 10 istniejących, inspektorzy rolnictwa ekologicznego charakteryzują się na ogół wyższym wykształceniem (95,6%), w tym zwłaszcza wykształceniem rolniczym (92,5%). Zostali do tej roli intencjonalnie przygotowani poprzez system kursów, praktyk i zdobywania doświadczenia u boku starszego kolegi. Liczba gospodarstw ekologicznych nie pozwala jednostkom na zapewnienie inspektorom pełnowymiarowego czasu pracy. Pracują zarówno w oparciu o umowę o pracę (11,8%), jak również w oparciu o umowę zlecenie lub umowę o dzieło (88,2%). Ze względu na charakter pracy, jest to zawód w pełni dostępny dla kobiet. Kobiety stanowią 49,7% zbiorowości, zaś mężczyźni 50,3%. Cechą charakterystyczną inspektorów jest młody wiek, ponieważ w przedziale wiekowym do 40 lat pozostaje 52,2% badanych.

Warto wspomnieć, że z produkcją ekologiczną wiąże się konieczność ponoszenia dodatkowych kosztów działalności ze strony rolników, w tym opłat za kontrole przeprowadzone przez jednostki certyfikujące. Na ogół jednostki certyfikujące stosują system opłat zryczałtowanych, obejmujących koszty certyfikatu, koszty analiz laboratoryjnych oraz corocznych kontroli. W przypadku gospodarstw rolnych wysokość opłaty uzależniona jest od wielkości gospodarstwa, ilości działek rolnych, odległości pomiędzy działkami, ilości wyodrębnionych jednostek produkcyjnych, itp. W okresie przestawiania się (konwersji) gospodarstwa ekologiczne ponoszą wyższe opłaty. Natomiast po uzyskaniu certyfikatu dopłaty ulegają zmniejszeniu. W przypadku przetwórci koszt kontroli uzależniony jest od wielkości produkcji w zakładzie, kosztu pobrania prób i ich analiz. Jednostka certyfikująca za swoją działalność wystawia faktury, które w przypadku gospodarstw ekologicznych są refundowane przez ARiMR.

Tabela 4

Charakterystyczne cechy badanych inspektorów rolnictwa ekologicznego (2014)

Wyszczególnienie	Bioekspert	SGS Polska	Centrum Jakości AgroEko	Cobico	PCBC	PNG	Razem	Procent
Liczba badanych inspektorów	10	9	40	35	43	24	161	100,0
Sposób zatrudnienia								
Umowa o pracę	2	9	0	5	0	3	19	11,8
W oparciu o umowę zlecenie lub umowę o dzieło	8	0	40	30	43	21	142	88,2
Płeć								
Kobieta	4	5	20	18	21	12	80	49,7
Mężczyzna	6	4	20	17	22	12	81	50,3
Wykształcenie								
Wyższe	10	9	40	33	38	24	154	95,6
Średnie	0	0	0	2	5	0	7	4,4
Rodzaj wykształcenia								
Wykształcenie rolnicze	7	5	40	34	39	24	149	92,5
Wykształcenie pozarolnicze	3	4	0	1	4	0	12	7,5
Wiek								
Do 40 lat	5	6	33	13	16	11	84	52,2
Powyżej 40 lat	5	3	7	22	27	13	77	47,8
Przeciętna liczba gospodarstw ekologicznych przypadających na 1 inspektora	27	b. d.	90	52	82	50	60	

Źródło: Badania własne.

6. Uwagi końcowe

Głównym celem rolnictwa ekologicznego jest produkcja żywności wysokiej jakości, która gwarantowana jest przez ścisły system certyfikacji i kontroli ze strony odpowiednich służb. Wymagane jest, aby w gospodarstwach ekologicznych stosowane były ścisłe metody produkcji, które nie mogą być kwestionowane przez jednostki certyfikujące, a przy tym akceptowane przez konsumentów. W tym sensie proces powstawania żywności ekologicznej jest śledzony, kontrolowany i udokumentowany na drodze „od pola do stołu”, przy czym odpowiedzialność za jej jakość ponosi zarówno producent, jak i jednostka kontrolująca proces produkcji.

W świetle badanych jednostek certyfikacyjnych i zatrudnionych inspektorów można powiedzieć, że ustanowiony w Polsce system kontroli pozostaje w całkowitej zgodności z przepisami rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007. System kontroli daje konsumentom pewność, że produkty ekologiczne są wytwarzane zgodnie z wymogami określonymi w przepisach dotyczących rolnictwa ekologicznego. Jednym z zadań o charakterze systemowym, jest poprawa jakości żywności i zwiększenie bezpieczeństwa żywnościowego, poprzez wspieranie wytwarzania żywności metodami integrowanymi, ekologicznymi, tradycyjnymi i regionalnymi oraz z lokalnych surowców. Trzeba mieć świadomość, że rolnictwo ekologiczne jest na początku drogi wznoszącej się ku górze, ponieważ w 2013 r. gospodarstwa te zajmowały w sumie tylko 177,0 tys. ha użytków rolnych, co stanowiło 1,5% wszystkich użytków rolnych kraju. Tymczasem w innych krajach UE osiągnięto o wiele wyższe poziomy i tak w Austrii – 18,6%, w Szwecji – 15,8%, w Czechach – 13,1% czy w Grecji – 11,1% [Facts and figures 2013].

Zgodnie z intencjami ustawodawcy system nadzoru, kontroli i certyfikacji jest dwubiegunowy. Z jednej strony występują jednostki certyfikacyjne jako podmioty prywatne, którym upoważnienie wydaje minister do spraw rolnictwa. Z drugiej zaś strony IJHARS przy udziale innych organów sprawuje nadzór nad jednostkami certyfikacyjnymi, przeprowadza audyty, sprawdza prawidłowości kontroli przeprowadzanych przez inspektorów, itp. Liczba jednostek certyfikujących jest wystarczająca w obecnym systemie rolnictwa ekologicznego, przy czym możliwości zwiększenia zakresu oddziaływania są na wystarczającym poziomie. Natomiast liczba inspektorów rolnictwa ekologicznego pozostających na poziomie 400 osób może spowodować trudności objęcia kontrolą pojawiających się gospodarstw w okresie przestawiania (konwersji). Brak więzi niektórych inspektorów z jednostkami certyfikacyjnymi, którzy funkcjonują w oparciu o umowę zlecenie (umowę o pracę), może być przyczyną niedostatecznie skutecznego nadzoru nad przeprowadzanymi kontrolami. Jednocześnie warto zwrócić uwagę, że w przestrzeni wiejskiej pojawił się nowy zawód, dotychczas nie zakwalifikowany do systemu klasyfikacji zawodów i specjalności. Najbardziej znanym zawodem jest doradca, który korzeniami sięga okresu sprzed I wojny światowej. W systemie doradczym skupionych jest około 4,6 tys. specjalistów, funkcjonujących w 16 ODR. Organem rządowym odpowiedzialnym za jakość żywności i ekologię jest IJHARS, który zatrudnia 6,5 tys. osób, przy czym w wojewódzkich inspektoratach ponad 0,4 tys. osób. Większość merytorycznych pracowników (62,6%) ukończyło kierunki rolnicze. Po wejściu do UE nowego znaczenia nabrały dwie instytucje, a mianowicie ARiMR i ARR. W ARiMR zatrudnionych jest 10,9 tys. osób, w tym 6,2 tys. w 314 biurach powiatowych. W ARR pracuje 1,2 tys. osób, w tym w oddziałach terenowych 0,6 tys. osób. Występowanie wielkiej liczby do-

radców, specjalistów, inspektorów i innych fachowców jest nieuświadomionym zjawiskiem występującym na obszarach wiejskich, który powinien być poddany wnikliwej analizie.

LITERATURA

1. Bartels U., Neuendorff J. (2014): Training on improved risk management tools for organic inspectors, IFOAM Organic World Congress, Istanbul, Turkey.
2. Bruckner S. (2013): Analysis of training approaches and concepts in food and feed control and certification, IRM-Organic Report, Agrizert.
3. Facts and figures on organic agriculture in the European Union, 2013, DG Agriculture and Rural Development, Unit Economic Analysis of EU Agriculture. Brussels.
4. Jespersen L. M. (2011): Organic certification in selected European Countries, Control fees and size of the sector, CERTCOST.
5. Lampkin N. (1999): Organic Farming in the European Union – overview, policies and perspectives, Organic farming in the European Union – Perspectives for the 21st Century, Vienna.
6. Leśkiewicz K. (2009): Jednostki certyfikujące jako podmioty kontrolujące i nadzorujące w rolnictwie ekologicznym, Przegląd Prawa Rolnego, nr 1.
7. Lockeretz W. (2007): Organic farming: an international history, The development of organic farming in the EU, UK.
8. Meredith S., Willer H. (2014): Organic in Europe. Prospects and Developments, IFOAM EU Group, Brussels.
9. Moschitz H., Stolze M., Michelsen J. (2004): Further Development of Organic Farming Policy in Europe with Particular Emphasis on EU Enlargement, European Organic Farming Policy, University of Southern Denmark.
10. Prus P. (2008): Sustainable development of individual farms based on chosen groups of farmers, EJPAU 11(3), #06.
11. Prus P. (2012): Perspectives for Sustainable Development of Agricultural and Rural Areas. [in:] Jakobsson Ch. (ed.): Ecosystem Health and Sustainable Agriculture 1. Sustainable Agriculture. CSD Uppsala, Uppsala University, Sweden, 51-59
12. Raporty o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 1999–2012, 2013, Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Warszawa.
13. Ramowy Plan Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce na lata 2014-2020 (2014): MRiRW, Warszawa.
14. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 maja 2010 r. w sprawie nabywania uprawnień inspektora rolnictwa ekologicznego.
15. Rozporządzenie Komisji I (WE) nr 889/2008 z dnia 5 września 2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych w odniesieniu do produkcji ekologicznej, znakowania i kontroli.
16. Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2092/91 z dnia 24 czerwca 1991 r. w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych.

17. Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91.
18. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady z 2014 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych, zmieniającego rozporządzenie Parlamentu i Rady (UE) nr XXX/XXX (rozporządzenie o kontrolach urzędowych) uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007.
19. Ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym wraz z późniejszymi zmianami.
20. Willer H. (2009): Organic Farming in Europe – A Brief Overview, Brussels.

ANTONI MICKIEWICZ, BARTOSZ MICKIEWICZ, PIOTR PRUS,
BOGDAN M. WAWRZYNIAK

MIEJSCE I ROLA JEDNOSTEK CERTYFIKUJĄCYCH ORAZ INSPEKTORÓW W SYSTEMIE ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO

Słowa kluczowe: *jednostka certyfikacyjna, inspektor rolnictwa ekologicznego, kontrola i certyfikacja w rolnictwie ekologicznym*

STRESZCZENIE

Badaniami objęto problematykę rolnictwa ekologicznego, którą analizowano poprzez pryzmat jednostek certyfikujących oraz zatrudnionych tam inspektorów rolnictwa ekologicznego. Początkowo funkcjonowały cztery jednostki certyfikujące (1997-2001), których przybywało w miarę wzrostu liczby gospodarstw ekologicznych, osiągając stan dziesięciu jednostek w chwili obecnej. Główną funkcją jednostek certyfikujących jest niezależna i obiektywna kontrola podmiotów uczestniczących w produkcji żywności ekologicznej. Do kontroli gospodarstw ekologicznych powoływani są inspektorzy rolnictwa ekologicznego, którzy w liczbie ponad 400 osób są odpowiedzialni za stan 27 tys. takich podmiotów gospodarczych.

W świetle przeprowadzonych badań inspektorzy rolnictwa ekologicznego charakteryzują się na ogół wyższym wykształceniem (95,6%), w tym zwłaszcza wykształceniem rolniczym (92,5%). Pracują zarówno w oparciu o umowę o pracę (11,8%), jak również w oparciu o umowę zlecenie lub umowę o dzieło (88,2%). Kobiety stanowią 49,7% zbiorowości, zaś mężczyźni 50,3%. Cechą charakterystyczną inspektorów jest młody wiek, ponieważ w przedziale wiekowym do 40 lat pozostaje 52,2% badanych.

ANTONI MICKIEWICZ, BARTOSZ MICKIEWICZ, PIOTR PRUS,
BOGDAN M. WAWRZYŃIAK

THE PLACE AND ROLE OF CERTIFYING AUTHORITIES AND INSPECTORS
IN THE ORGANIC FARMING SYSTEM

Keywords: *certifying authorities, inspector of organic farming, inspection and certification in organic farming*

SUMMARY

The study involved the issue of organic farming, which was analyzed through the prism of certifying authorities and inspectors in the organic farming system. Initially there were operating four certifying authorities (1997-2001), which increased as the number of organic farms, reaching a state of ten units at present. The main function of certifying authorities was independent and objective audit entities involved in the production of organic food. To control organic farms there were appointed inspectors who in the number of more than 400 people are responsible for the condition of 27 thousand such economic entities.

In the light of the research the inspectors were generally characterized by higher education (95,6%), especially agricultural education (92,5%). They worked both on the basis of an employment contract (11,8%), as well as based on contract of mandate or contract work (88,2%). Women represented 49,7% population and men 50,3%. A characteristic feature of inspectors was a young age; the age up to 40 years was 52,2% of respondents.

e-mail: amickiewicz@zut.edu.pl